

Vergaderjaar 1988–1989 Nr. 28a

- 19 768** **Wijziging van het tweede boek van het Wetboek van Koophandel, van het eerste boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en van de Wet aansprakelijkheid olietankschepen (regeling beperking van aansprakelijkheid voor maritieme vorderingen)**
- 19 769 (R 1317)** **Goedkeuring van: a. het op 19 november 1976 te Londen tot stand gekomen Verdrag inzake beperking van aansprakelijkheid voor maritieme vorderingen, 1976 (Trb. 1980, 23 en 1984, 31) en b. het voornemen tot opzegging van het op 10 oktober 1957 te Brussel tot stand gekomen Verdrag nopens de beperking van de aansprakelijkheid van eigenaren van zeeschepen, met Protocol van ondertekening (Trb. 1958, 46 en 1968, 95)**
- 19 770** **Wijziging van het tweede boek van het Wetboek van Koophandel en van het eerste boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (regeling beperking van aansprakelijkheid van eigenaren van binnenschepen)**

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 7 februari 1989

I. Over de inwerkingtreding

De commissie merkt op, dat uit de drie voorstellen van wet blijkt dat eerst de regeling betreffende de beperking van aansprakelijkheid van eigenaren van binnenschepen met het vernieuwde procesrecht (19 770) in werking treedt en enige tijd nadien – op het moment dat de opzegging van het Brussels Verdrag 1957 van kracht is geworden en tegelijkertijd het Londens Verdrag 1976 in werking is getreden – de regeling betreffende beperking van aansprakelijkheid voor maritieme vorderingen met nog enkele aanpassingen op het vernieuwde procesrecht (19 768). De commissie vroeg zich af of het nu nog zinvol is om het nieuwe recht betreffende de beperking van aansprakelijkheid voor zee- en binnenschepen met de daarbij behorende aanpassing van de beperkingsprocedure in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in fasen in te voeren, met alle wijzigingen van de (losbladige) wetsedities van dien.

De commissie merkt daarbij op dat het voorstel van wet 19 768 (maritieme vorderingen) pas op zijn vroegst in werking kan treden één

jaar nadat het voorstel van wet 19 769 (opzegging Brussels Verdrag 1957) kracht van wet heeft verkregen. Daar komt volgens de commissie nog bij dat het overleg in Straatsburg over de limieten voor binnenschepen langer duurt dan verwacht. De commissie meende dat het de voorkeur zou verdienen om de limieten, die in dat overleg worden vastgesteld, op te nemen in het besluit ter uitvoering van artikel 951f van het Wetboek van Koophandel opdat dit besluit niet korte tijd na in werking treden weer gewijzigd moet worden.

Nu het in werking treden van Boek 8 NBW snel nadert, wilde de commissie weten of de Minister bereid is toe te zeggen er naar te streven het in werking treden van Boek 8 NBW precies te laten samenvallen met het in werking treden voor Nederland van het Londens Verdrag 1976 (welke dag dezelfde is als de dag waarop de opzegging van het Brussels Verdrag van kracht wordt), waarbij dan ook de voorstellen van wet 19 768 en 19 770, wat betreft het materiële recht over de beperking van aansprakelijkheid worden ingevoerd in respectievelijk de titels 7 en 12 van Boek 8 NBW.

De ondergetekende moge er in de eerste plaats op wijzen dat de onderhandelingen te Straatsburg tussen de Rijn- en Moezelstaten zijn afgerond en dat op 4 november jl. het Verdrag van Straatsburg inzake de beperking van aansprakelijkheid in de binnenvaart (CLNI) voor ondertekening is opengesteld. Het Verdrag is op dit datum door Nederland en door België, de Duitse Bondsrepubliek, Frankrijk, Luxemburg en Zwitserland ondertekend. Het Verdrag zal door deze Staten nog moeten worden aanvaard. De ondergetekende overweegt om de limieten van het Verdrag over te nemen in het besluit. Weliswaar wordt hiermede wat de bedragen betreft vooruitgelopen op de goedkeuring van het Verdrag, maar het door de commissie genoemde bezwaar van kort opeenvolgende wijzigingen van de limieten wordt hiermee vermeden. Alvorens hieromtrent een besluit te nemen acht de ondergetekende het gewenst de bij dit onderwerp betrokken organisaties van belanghebbenden te raadplegen. Daartoe heeft hij zich per brief gewend tot een aantal organisaties uit de kringen van de binnenvaart, de pleziervaart, verzekeraars en ladingbelanghebbenden en hun uitgenodigd hun standpunt over zijn voornemen kenbaar te maken.

Naar aanleiding van de opmerking van de commissie over het samenvallen van de dag van in werking treden van het Verdrag van Londen, 1976 met de dag van het van kracht worden van de opzegging van het Verdrag van Brussel moge de ondergetekende verwijzen naar de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel 19 769 (R 1317) (zie toelichting op artikel 3 op blz. 17), waarin is opgemerkt dat de regering er naar zal streven het tijdstip waarop de opzegging van het Verdrag van 1957 van kracht wordt en het tijdstip van inwerkingtreding van het Verdrag van Londen zoveel mogelijk te laten samenvallen. De ondergetekende wil echter wel opmerken, dat moeilijk kan worden gegarandeerd dat beide tijdstippen op precies dezelfde dag zullen samenvallen.

De ondergetekende meent dat het gewenst is de regeling van beperking van aansprakelijkheid voor binnenschepen zo spoedig mogelijk in werking te doen treden en daarmee niet te wachten tot de inwerkingtreding van het Verdrag van Londen, 1976. De praktijk houdt rekening met een spoedig van kracht worden van de regeling voor de binnenvaart en de verzekeringspolissen worden met het oog daarop reeds aangepast. Voorts lijkt het de ondergetekende niet zinvol de inwerkingtreding van het Verdrag van Londen, 1976 voor Nederland te koppelen aan de invoering van Boek 8 NBW. Er wordt de voorkeur aan gegeven eerst de beide wijzigingen in het Wetboek van Koophandel te voltooien. Te zijner tijd zal dan de materiële inhoud van de wettelijke regeling van de beperking van aansprakelijkheid voor zee- en binnenschepen in Boek 8 NBW worden opgenomen door invoeging van de titels 7 en 12. De

ondergetekende is voornemens daartoe een afzonderlijk wetsvoorstel in te dienen. Daarbij zal ook een wetsvoorstel worden ingediend ter goedkeuring van het Verdrag van Straatsburg (CLNI). Zoals werd opgemerkt, zullen in het besluit ter uitvoering van artikel 951f van het Wetboek van Koophandel reeds de nieuwe limieten van dit Verdrag worden opgenomen. Koppeling van de regelingen aan de invoering van Boek 8 NBW houdt het risico in dat er onvoorziene en onnodige vertragingen ontstaan, terwijl in materieel opzicht de overgang van het Wetboek van Koophandel naar Boek 8 NBW nauwelijks een wijziging van het wettelijk stelsel inhoudt. Het voorkomen van vertragingen acht de ondergetekende ruimschoots opwegen tegen het mogelijk bezwaar van een opeenvolging van wijzigingen in de (losbladige) wetgevingsedities.

Overigens merkte de commissie nog op dat er een drukfout staat in artikel VI van het wetsvoorstel 19 770.

Per abuis is de verwijzing naar artikel VI blijven staan, waar het, na invoeging van thans artikel V, artikel VII had moeten zijn.

Bij nota van wijziging (19 770, nr. 5) was een nieuw artikel IVa ingevoegd en de door de commissie gesignaleerde fout is ontstaan door hernummering van het wetsvoorstel nadat het door de Tweede Kamer was aanvaard, waarbij blijkbaar over het hoofd is gezien dat dit gevolgen had voor de genoemde verwijzing.

II. Inzake 19 768/19 769

De commissie wilde graag weten of, wanneer een hulpverlener weliswaar met succes hulp verleent aan een schip maar daarbij tegelijkertijd schade toebrengt, beide vorderingen, namelijk van de hulpverlener de overigens niet te beperken vordering tot hulploon en van de reder van het schip ter zake van aan het schip toegebrachte schade, geacht moet worden te zijn voortgekomen uit hetzelfde voorval, zodat de saldoaansprakelijkheid moet worden toegepast (artikel 5 Verdrag; artikel 740d lid 2).

De ondergetekende wil vooropstellen dat artikel 5 van het Verdrag van Londen, 1976 is overgenomen uit het Verdrag van 1957 (artikel 1 lid 5, zie ook het huidige artikel 740a lid 4), zodat de door de commissie opgeworpen vraag ook onder het thans geldende stelsel gesteld kan worden. Voorts houdt de vraag verband met de uitlegging van een of meer verdragsbepalingen, waarover de rechter het laatste woord zal moeten spreken. De vraag waarvoor de rechter zich in het door de commissie genoemde geval gesteld zal zien, is of het voorval dat aanleiding gaf tot de hulpverlening en het voorval waaruit de vordering tot schadevergoeding van de reder op de hulpverlener is voortgekomen, zo nauw met elkaar verband hielden dat zij als één en hetzelfde voorval moeten worden aangemerkt. Komt de rechter tot een negatieve beantwoording van deze vraag, dan zal geen verrekening plaatsvinden. Beschouwt hij beide voorvallen als één voorval, dan vindt wel verrekening plaats. Of artikel 5 van het Verdrag dan van toepassing is, is een vraag van verdragsinterpretatie.

III. Inzake 19 768, 19 770 en de relatie met de Wet Rijkswaterstaatwerken

De commissie vraagt het standpunt van de ondergetekende over de vraag of, wanneer achteraf – na een procedure tot beperking van aansprakelijkheid – blijkt dat aan de Staat op grond van artikel 4 Wet Rijkswaterstaatwerken 1891 meer is betaald dan hetgeen waar hij recht op heeft volgens die procedure, het te veel betaalde bedrag, vermeerderd met de aangezegde wettelijke rente, door de Staat aan de partij die betaald heeft, moet worden terugbetaald en of evenzo de

eventueel gestelde zekerheid niet verder zal kunnen worden uitgewonnen dan tot het bedrag van de beknotte vordering van de Staat. Bovendien vraagt de commissie of de ondergetekende kan toezeggen dat de Staat het boven het bedrag van de beknotte vordering te veel betaalde bedrag aan de partij, die op grond van artikel 4 Wet Rijkswaterstaatswerken heeft betaald, zal terugbetalen en de Staat een op grond van dat artikel gestelde zekerheid inderdaad niet verder zal uitwinnen dan tot het bedrag van de in de beperkingsprocedure vastgestelde beknotte vordering van de Staat.

In antwoord op de door de commissie gemaakte opmerkingen en gestelde vragen wijst de ondergetekende erop dat artikel 4 Wet rijkswaterstaatswerken een eventueel beroep op beperking van aansprakelijkheid niet in de weg staat. Uit de bewoordingen van artikel 4 blijkt immers dat alleen betaling of zekerheidsstelling voor kosten kan worden verlangd, waarvoor de aldaar genoemde personen volgens de wet aansprakelijk zijn. De beperking van aansprakelijkheid op grond van de artikelen 740a en 951a van het Wetboek van Koophandel kan echter alleen worden ingeroepen door het stellen van één of meer fondsen. Is op het tijdstip dat de Staat van zijn bevoegdheid op grond van artikel 4 Wet Rijkswaterstaatswerken gebruik wil maken reeds fonds gesteld, dan zal geen betaling of zekerheid kunnen worden gevorderd, maar zal de Staat zijn vordering ter verificatie bij de vereffenaar moeten indienen. Is op het genoemde tijdstip nog geen fonds gesteld, dan zal de Staat wel van zijn in artikel 4 gegeven bevoegdheid gebruik kunnen maken. Indien «betaling» in artikel 4 moet worden opgevat als betaling tot zekerheid, zoals in de door de commissie geciteerde rechterlijke uitspraken, zal de rechter, nadat op een later tijdstip alsnog fonds is gesteld en aan de voorwaarden van artikel 320e, eerste lid van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is voldaan, op verzoek van degene te wiens behoeve het fonds is gesteld de teruggave van de gegeven zekerheid kunnen bevelen en in bepaalde gevallen zelfs moeten bevelen. Indien de beslissing van de president van de rechtbank op grond van het tweede lid van artikel 4 Wet Rijkswaterstaatswerken wordt ingeroepen, zal deze eventueel rekening kunnen houden met de mogelijke bevoegdheid van de reder of eigenaar van het schip tot beperking van zijn aansprakelijkheid. Zie de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 28 februari 1891, Stb. 69, de Waterstaatswet 1900, de Spoorwegwet en de Locaal- en Tramwegwet (zitting 1950–1951, 1952, no 3). Daaruit blijkt dat de president in kort geding een ruime bevoegdheid heeft om te beoordelen of het orgaan van het publiekrechtelijk lichaam van zijn bevoegdheid een juist gebruik heeft gemaakt.

De ondergetekende meent dat hij met de hierboven gegeven uiteenzetting kan volstaan en dat het niet op zijn weg ligt bij de parlementaire behandeling van de onderhavige wetsvoorstellen toezeggingen te doen die geen rechtstreeks verband houden met de wetgeving als zodanig, maar uitsluitend de positie van de Staat als procespartij in toekomstige procedures betreffen.

De commissie wilde bovendien nog weten of de wettelijke rente, zoals hierboven genoemd, wel moet worden aangezegd of dat artikel 5 Wet Rijkswaterstaatswerken analoog kan worden toegepast in die zin dat over het te veel betaalde bedrag automatisch de wettelijke rente wordt betaald.

De ondergetekende meent dat de gestelde vraag een uitleg van de Wet Rijkswaterstaatswerken betreft en dat het antwoord daarop door de rechter zal moeten worden gegeven. Hij wijst er slechts op dat artikel 5 van deze wet van toepassing is, wanneer de werkelijke schade of de werkelijke kosten minder blijken te zijn dan het op grond van artikel 4 betaalde bedrag. In het door de commissie bedoelde geval betreft het echter een «overschot», dat ontstaat doordat later blijkt dat de aanspra-

kelijk gestelde persoon zijn aansprakelijkheid kan beperken tot een lager bedrag dan het betaalde bedrag.

IV. De beperkingsprocedure (artikelen 320a–320z Rv)

1. De commissie merkt op dat in tegenstelling tot het Brusselse Verdrag 1957 het Londense Verdrag 1976 rechtstreekse werking heeft. In dat geval, zo meent de commissie, zou in het voorgestelde artikel 320a van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet alleen verwezen moeten worden naar de artikelen 740a, 740b, 951a en 951b, maar ook naar het rechtstreeks toepasselijke artikel 1 van het Londense Verdrag 1976. Eenzelfde verwijzing zou dienen te staan in artikel 320e. De commissie wilde weten of de ondergetekende haar opvatting op dit punt deelt.

De ondergetekende meent dat een verwijzing naar artikel 1 van het Londense Verdrag, 1976 in de door de commissie aangehaalde artikelen overbodig is. De artikelen 740a en 740b van het Wetboek van Koophandel zijn een weergave van artikel 1 van het Londense Verdrag 1976 en hebben als zodanig naast dat artikel geen zelfstandige betekenis. Een beroep op deze artikelen houdt in feite een beroep op het genoemde artikel 1 in.

2. De commissie merkt op, dat in tegenstelling tot het Verdrag van Brussel 1957 een debiteur op grond van artikel 11 van het Verdrag pas gerechtigd is een beperkingsfonds te stellen wanneer een procedure tegen de debiteur is begonnen. Betekent dit, zo vroeg de commissie zich af, dat de procedure ex artikel 320a Rv e.v. pas kan worden aangevangen wanneer jegens de debiteur een rechtsgeding aanhangig is gemaakt met betrekking tot een vordering die voor beperking vatbaar is? Of is het voldoende dat met betrekking tot een dergelijke vordering conservatoire maatregelen ten laste van de debiteur zijn genomen? Of staat de bewoording van artikel 11 van het Verdrag er zelfs niet aan in de weg om direct na het voorval dat tot mogelijk te beknotten vorderingen aanleiding heeft gegeven, een verzoekschrift ex artikel 320a Rv in te dienen, waarop de rechtbank ex artikel 320c lid 2 het fonds of de fondsen vaststelt en de debiteur pas – binnen een maand – daadwerkelijke fonds stelt, nadat alsnog enigerlei procedures betreffende de te beknotten vordering jegens hem aanhangig zijn gemaakt?

Ook ten aanzien van deze door de commissie gestelde vragen zou de ondergetekende voorop willen stellen dat het hier primair om een uitleg van het Londense Verdrag 1976 gaat waarop het antwoord door de rechter zal moeten worden gegeven. Onder dit voorbehoud wil de ondergetekende de volgende opmerkingen maken naar aanleiding van de gestelde vragen. Volgens artikel 11, eerste lid, van het Verdrag kan een aansprakelijk gestelde persoon alleen een limitatiefonds vormen in een Verdragsstaat, waarin een rechtsgeding aanhangig is gemaakt met betrekking tot een voor beperking vatbare vordering. De strekking van deze bepaling is, dat degene die verwacht dat hij aangesproken zal worden voor een vordering die aan beperking onderhevig is niet onmiddellijk een limitatiefonds in een Verdragsstaat van zijn keuze kan vormen, maar het initiatief van zijn mogelijke tegenpartij zal moeten afwachten. Ondanks de op dit punt wellicht niet geheel duidelijke redactie van deze bepaling, moet uit de strekking ervan worden afgeleid dat het moet gaan om een rechtsgeding dat aanhangig is gemaakt door iemand die pretendeert een voor beperking vatbare vordering te hebben. (Zie: *Richard Shaw, Practice and Procedure, in Limitation of Shipowners' Liability; London 1986, p. 120 en Hans-Jürgen Puttfarcken, Beschränkte Reederhaftung-das anwendbare Recht; Heidelberg/Hamburg 1981, p. 30*). In het door de commissie aangehaalde geval van de «Vera Rambow» (President Leeuwarden, 23 januari 1986, S&S 1986, 67) zou bij

toepassing van het Londense Verdrag 1976 de reder niet ontvankelijk zijn geweest in zijn op grond van artikel 320a gedane verzoek tot beperking van zijn aansprakelijkheid. Of onder «legal proceedings» («action» in de Franse tekst) ook ten laste van de debiteur genomen conservatoire maatregelen moeten worden verstaan is eveneens een vraag van verdragsuitleg. Daarbij zou de ondergetekende erop willen wijzen dat in de Engelse tekst van het door het Comité Maritime International voorbereide voorontwerp van het Londense Verdrag in de overeenkomstige bepaling (artikel 9, eerste lid) het woord «action» voorkwam, hetwelk tijdens de 23e zitting van de juridische commissie van de IMCO vervangen is door «proceedings», omdat het als te beperkt werd beschouwd. Een ruime uitleg is niet in strijd met de hiervoor weergegeven strekking van de bepaling. (Zie: *Norbert Trotz. Zur Internationalen Konvention von 1976 über die Haftungsbeschränkung für Forderungen aus der Seeschifffahrt; Postdam-Babelsberg 1980, p. 102*).

3. Met instemming heeft de commissie gezien dat thans de wettelijke rente over het fonds wordt bijgeteld van de dag van het ongeval af tot de dag waarop het fonds wordt gesteld (artikel 11 lid 1 Verdrag; artikel 740h) en dat wettelijke rente is verschuldigd wanneer zekerheid wordt gesteld (artikel 320c lid 2b Rv). In de procedure ex artikel 320a e.v. Rv is niet vastgelegd, zo vervolgt de commissie, dat over de vordering van de crediteur geen wettelijke rente meer loopt vanaf de dag dat het fonds is gesteld gelijk dat wel het geval is in de faillissementsprocedure (artikel 128 Fw). De commissie vroeg zich af of de procedure ex artikel 320a e.v. Rv, die in veel opzichten gelijk is op een faillissementsprocedure, impliceert dat de wettelijke rente over de vordering stopt zodra fonds is gesteld. Of loopt de rente door tot de dag waarop de in artikel 320v Rv bedoelde oproep uitgaat?

De ondergetekende is van oordeel dat, nu de artikelen 320a e.v. Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering geen met artikel 128 Faillissementswet overeenkomende bepaling bevatten, niet is in te zien waarom de wettelijke rente bij fondsstelling zou stoppen. Artikel 128 Faillissementswet houdt verband met artikel 24 van die Wet, bepalende dat de boedel voor verbintenissen van de schuldenaar na de faillietverklaring niet aansprakelijk is dan voor zover de boedel ten gevolge daarvan is gebaat. Er is geen reden om in geval van beperking van aansprakelijkheid af te wijken van het algemene beginsel dat rente verschuldigd is tot aan de dag van betaling. De ondergetekende verwijst in dit verband ook naar de toelichting op artikel 320c, tweede lid (memorie van toelichting bij wetsvoorstel 19 770, blz. 9, toelichting bij desbetreffende bepaling, onder 5).

V. De verhouding tussen beperking van aansprakelijkheid en de rangregeling ter verdeling van de executie-opbrengst

Uit het in de artikelen 320e en 320f Rv neergelegde systeem blijkt dat wanneer eenmaal een beperkingsfonds is gesteld en het beroep op beperking van aansprakelijkheid onherroepelijk is toegelaten, alle andere procedures en beslagen, die zijn voortgevloeid uit hetzelfde voorval, worden geschorst en kunnen worden beëindigd respectievelijk opgeheven.

De commissie wilde weten of dit betekent dat crediteuren die hun vorderingen hebben ingediend bij de vereffenaar, belast met de verdeling van het fonds (artikel 320g Rv), deze zelfde vorderingen niet meer kunnen indienen bij een nadien – bij voorbeeld door de hypotheekhouder – gestarte rangregelingsprocedure ter verdeling van de executie-opbrengst van het bewuste schip, omdat deze procedure, voor zover het vorderingen betreft waarvoor fonds is gesteld, wordt geschorst c.q. beëindigd.

De ondergetekende beantwoordt deze vraag bevestigend. Hij moge hierbij opmerken dat het verdragssysteem inhoudt dat de debiteur door het stellen van een limitatiefonds een vermogensbestanddeel afzondert en ter beschikking stelt van die crediteuren, wier vordering volgens het Verdrag worden beknot. Artikel 13, eerste lid van het Verdrag van Londen, 1976 verbiedt dan ook dat deze crediteuren verhaal nemen op het schip of andere vermogensbestanddelen van de debiteur nadat deze een limitatiefonds heeft gesteld.

Wanneer bovenstaande vraag ontkennend wordt beantwoord dan wilde de commissie nog weten of het niet wenselijk zou zijn om vorderingen, die voor beknotting in aanmerking komen, als beknottede vorderingen in de eventuele rangregelingsprocedure te laten meedelen, waarbij zo nodig de rechter-commissaris, belast met de rangregeling bij gerechtelijke uitwinning, de bevoegdheid krijgt om een beroep op de beperking van aansprakelijkheid toe te laten respectievelijk zelf die beperking toe te passen voor het geval de eigenaar nalaat een beperkingsfonds te stellen (een niet onwaarschijnlijke situatie bij een executie van een schip). Artikel 10 van het Londense Verdrag 1976 geeft immers de mogelijkheid om ook, zonder dat er fonds wordt gesteld, de beperking van aansprakelijkheid in te roepen.

Uit het antwoord op de eerste vraag van de commissie blijkt reeds dat het een crediteur wiens vordering is beknot niet is toegestaan in een rangregelingsprocedure op te komen. Bovendien wil de ondergetekende er in dit verband op wijzen dat de bevoegdheid tot het inroepen van beperking van aansprakelijkheid is voorbehouden aan degene aan wie deze bevoegdheid bij de wet is toegekend en niet door de rechter ambtshalve kan worden toegepast.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes